

شناسایی ساحت‌های حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس دانشجویان به شیوه فراترکیب و ارائه مدل

مقاله پژوهشی
اصیل
**Original
Article**

فرهاد شفیع پور مطلق^۱ محمد مهدی کاشانی^۲

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر، شناسایی ساحت‌های حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس و ارائه مدل بوده است. **روش:** برای مطالعه از روش پژوهش فراترکیب استفاده شد. میدان پژوهش مشتمل بر کلیه مقالات منتشر شده داخلی طی سالهای ۱۴۰۰-۱۳۸۵ در رابطه با ملاحظات اخلاقی اساتید در کلاس درس و شیوه نمونه‌گیری هدفمند تا حد اشباع نظری بوده است. مطالعه مقالات تا جایی ادامه یافت که داده‌های مکفی بدست داده شد. لذا در نهایت ۳۷ مقاله تا حد کفایت داده‌ها برای تحقیق انتخاب شدند. شیوه تحلیل داده‌ها به صورت مفاهیم باز، مقوله محوری و مقوله هسته‌ای صورت پذیرفت. حاصل تحلیل محتوایی استقرایی و ترکیبی مقولات و نتایج و ترکیب‌ها، استخراج یک الگو در رابطه با ابعاد حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس بوده است. **یافته‌ها:** ابعاد حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس مشتمل بر ساحت‌های شش‌گانه (ادای دین، کرامت، عاملیت، جذب، الزام عملی، و سیرت) استوار شد. **نتیجه‌گیری:** حکمرانی رفتار اخلاقی اساتید مستلزم توجه به انتظارات دانشجویان در طرز برخورد با آن‌ها و نیز توجه به مطالباتی است که آموزش عالی به‌منظور کیفیت آموزشی از اساتید دارد و آن‌ها به لحاظ اخلاقی باید تلاش نمایند که در جهت ارتقای آن فعالیت کنند.

واژگان کلیدی: حکمرانی، اخلاق، اساتید، کلاس درس، فراترکیب.

◆ تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۰۲؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۱۵

۱. دکتر و دانشیار مدیریت آموزشی، واحد محلات، دانشگاه آزاد اسلامی، محلات، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: shafiepour@iaumahallat.ac.ir

۲. دکتر و استادیار فقه و حقوق، واحد محلات، دانشگاه آزاد اسلامی، محلات، ایران

Email:m.m.k.asadi.j@gmail.com

مقدمه

«اخلاق» و «حکمرانی» مفاهیمی هستند که به خوبی کنار هم قرار می‌گیرند؛ اما برای تفهیم حکمرانی اخلاقی لزوماً باید تعریف این اصطلاحات ابتدا به‌طور جداگانه، تعریف شوند تا به معنای مفهوم ترکیبی «حکمرانی اخلاقی دست‌یافت (راست، و هونگ^۱، ۲۰۲۱). اخلاق، شیوه‌ای بسیار عملی به درست و نادرست، خوب و بد، مناسب و نامناسب می‌پردازد. این استانداردها شامل استانداردهای رفتاری است که بر رفتار افراد یا گروه‌ها حاکم است (سینی^۲، ۲۰۰۷). حکمرانی به معنای در نظر گرفتن تأثیر تصمیم‌ها در حین انجام فعالیت‌های محوله است. حکمرانی به عنوان تعهد به تضمین اصول اخلاقی در فرآیندها و رویه‌ها، فرهنگ‌ها و ارزش‌هایی است که دستیابی به آن‌ها را تضمین می‌کند. حکمرانی اخلاقی در دو بُعد قابل ملاحظه است: نخست؛ تعهدات هنجاری سازمان‌ها به اصول اخلاقی؛ و دوم؛ مکانیسم‌های نرم و سخت که برای اطمینان از حصول تحقق ارزش‌ها و هنجارها مترتب است. در مجموع، حکمرانی اخلاقی نقطه عزیمتی را برای بررسی راه فراهم می‌کند که در آن ارزش‌های عمومی سازمان‌ها و سیاست‌گذاران درون آن‌ها را مدیریت می‌کنند (کارپف^۳، ۲۰۲۱). حکمرانی اخلاقی اساتید توجه تصمیم‌گیرندگان و سیاست‌گذاری آموزشی را به کلیه اموری جلب می‌کند که کیفیت درگیری فعالیت یاددهی-یادگیری را تحت تأثیر قرار می‌دهد و در راستای تحقق اهداف آموزشی-علمی، منافع عمومی و منافع شخصی دانشجویان را باهم تطبیق داده و به گونه‌ای بین آن‌ها سازگاری برقرار می‌کند که انتظارات در دو سطح علمی-آموزشی و فردی دانشجویان برطرف می‌شود.

استفاده از حکمرانی اخلاقی به عنوان یک لنز مفهومی همچنین امکان بررسی فراتر از تعاملاتی را که در سطح فرآیند خط‌مشی رخ می‌دهد، می‌دهد. حکمرانی اخلاقی، فرصتی را فراهم می‌کند که انتظارات سازمان‌های آموزشی (مهرمحمدی، ۱۳۸۷) و همچنین انتظارات بازگیران یادگیری که همانا دانشجویان و اساتید هستند، هر دو تحقق یابند (لان و لینگارد^۴، ۲۰۰۲). لذا اساتید در قالب وجوه پنهان تدریس و برنامه‌های درسی، باید به حکمرانی اخلاقی در فرایندهای یاددهی-یادگیری اقدام کنند (ریواس، و سانچز^۵، ۲۰۲۲). بنابه مطالعه (ایمریچ^۶، ۲۰۱۳؛ و گولاگاری، بینی، و

-
1. Rust, & Huang
 2. Cini
 3. Karpoff
 4. Lawn, & Lingard
 5. Rivas, & Sanchez
 6. Emmerich

میشرا، ۲۰۲۲) حکمرانی اخلاقی اساتید در دانشگاه‌ها موجب بهبود رضایتمندی دانشجویان می‌شود. لازم به توضیح است که وجه تمایز رفتار اخلاقی با حکمرانی اخلاقی چنانکه به آن اشاره شد این است که رفتار اخلاقی و ملاحظه‌گرانه صرفاً از وجه فردی در برابر دانشجویان صورت می‌گیرد ولی الزاماً به وجه سازمانی و انتظارات سازمانی توجه چندانی نمی‌شود که در چنین حالتی چه بسا مطالبات دانشگاه‌ها از وجه علمی و تحقیقاتی مغفول باقی می‌ماند؛ اما حکمرانی اخلاقی اساتید موجب آن می‌شود که هر دو سطح سازمانی و فردی (دانشجویان) در نظر گرفته شوند. در این میان وجه پنهان رفتار اساتید بر دانشجویان به لحاظ اخلاقی انکارناپذیر است چنانکه بنا به نظر متخصصان علوم تربیتی و برنامه‌ریزان درسی، تأثیر وجه پنهان مربیان و اساتید بر دانشجویان به مراتب بیشتر و قوی‌تر از وجه آشکار آن که همانا تدریس سرفصل‌های درسی است، می‌باشد (علم‌الهدی، رضایی دیگه سرایی، و یاری، ۱۳۹۶). بنا به دیدگاه ردیش^۱ (۲۰۰۹) برنامه درسی پنهان شامل ارزش‌های ضمنی، رفتارها و هنجارهایی است که در نظام آموزشی وجود دارد، اما به صراحت در اسناد رسمی مکتوب، بیان نشده است. اسکلتون^۲ (۲۰۰۵) معتقد است که برنامه درسی پنهان مجموعه‌ای از پیام‌های مربوط به دانش، ارزش‌ها، هنجارهای رفتاری و نگرش‌هایی است که یادگیرنده در طول فرایندهای آموزشی به‌طور ضمنی تجربه می‌کند. این پیام‌ها ممکن است ضد و نقیض، غیر تأکیدی باشد و هر یادگیرنده‌های آن‌ها را به شیوه‌های خاص کسب کند. ملکی (۱۳۸۹) با الهام از سیلور و الکساندر، عوامل مؤثر در شکل‌گیری برنامه درسی پنهان را به شرح ذیل می‌داند: الف) قوانین و مقررات مدرسه، ب) روابط میان فردی، ج) ارتباط متقابل معلم و دانش‌آموز و د) تدریس.

هدف اصلی تعلیم و تربیت را تسهیل سیر صعودی و تکاملی انسان به سوی کمالی می‌داند که در خلقتش مقدر شده است (شریعتمداری، ۱۳۹۸). این مادامی تحقیق می‌یابد که برنامه‌های درسی بر اساس حیات طیبه که اخلاق، و معنویت در آن‌ها حاکمیت دارد، صورت پذیرد و این وابسته به استادان و مربیان دارای مکارم اخلاق است. چنین استادانی کلاس درس را حکمرانی می‌کنند. رفتار اخلاق مدارانه بر روحیه دانشجویان تأثیر شگرفی دارد. اخلاق عبارت است از ملکه و حالتی پایدار در جان آدمی که سبب می‌شود انسان به آسانی و بدون نیاز فکر و تأمل، کار نیک و شایسته انجام

1. Gollagari, Beyene, & Mishra
2. Redish
3. Skelton

دهد (غزالی، ۱۴۰۱). اخلاق عبارت است از الگوی رفتاری ارتباطی درون شخصی و برون شخصی مبتنی بر رعایت حقوق طرف ارتباط (فرامرز قراملکی، ۱۳۸۷).

مقوله اخلاق بر ساحت وجودی حکمرانی تأثیر انکار ناپذیر دارد و بی شک یکی از شالوده‌های مهم در ساخت نظام حکمروایی، منظومه ارزشی و اخلاقی است؛ از این رو در برخی نظریه‌های مدیریت آموزشی، اخلاق، جایگاه مهمی در سازمان‌های آموزشی دارد (فردریکسون و چری، ۲۰۱۵). در ساحت دین اسلام، جریان حکمرانی در قالب سنت‌ها و ارزش‌های اخلاقی قابل تبیین است. چنانکه رسول اکرم (ص) متخلق به اخلاق کریمانه در تمام ساحت‌های حیات بشری بسیار تأکید داشته‌اند (قربانی زاده و همکاران، ۱۳۹۹). بر اساس روایات و متون دینی، سیرت نیکو از ساحت‌های حکمرانی اخلاقی است. خداوند در آیات قرآن می‌فرماید که انسان را در بهترین و نیکوترین صورت و ظاهر آفریده و اعتدال کمال قرار داده است (تین، آیه ۴؛ شمس، آیه ۷). پس صورت زیبا همان اندازه برای کمال انسانی نقش دارد که سیرت و باطن زیبا نقش دارد. پیامبر (ص) می‌فرماید: زین امتی فی حسن السمّت؛ زیور امت من در نیکویی روش و سیره است (بحار الانوار: ج ۷۱، ص ۳۴۳، حدیث ۵). ایشان در جایی دیگر می‌فرماید: دو خصلت است که در منافق فراهم نمی‌آیند: فهم در اسلام و برخورداری از سیمای نیکو کاران در چهره (بحار الانوار: ج ۷۱، ص ۳۴۳، حدیث ۳). آن حضرت (ص) همچنین در جایی دیگر می‌فرماید: پنج چیز است که جز در مؤمن راستین فراهم نمی‌آیند و خداوند به سبب آن‌ها بهشت را بر وی واجب می‌گرداند: نورانیت دل، فهم در اسلام، پارسایی در دین، محبوبیت در میان مردم و نشانه و سیمای اهل خیر داشتن در چهره (کنز الفوائد: ج ۲، ص ۱۰).

یکی از ابعاد حکمرانی اخلاقی، جاذبه داشتن و قدرت جذب کردن است. برای نمونه می‌توان به مطالعات (ایموری، و خرامین، ۱۴۰۰؛ فخارزاده، و داوری، ۱۴۰۰؛ حیدری، و فدوی، ۱۴۰۰؛ پورعلی، و اکبرپور زنگلانی، ۱۳۹۹) اشاره کرد. جاذبه علی (ع) به گونه‌ای است که همواره دل‌هایی را به سوی خود کشیده و می‌کشید و همین جاذبه آن حضرت بوده است که همواره موجب عشق و رزیدن دیگران به ایشان شده است (مطهری، ۱۳۶۹). خداوند در قرآن می‌فرماید: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا» (مریم، آیه ۹۶). مسلماً کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده‌اند، خداوند رحمان محبتی برای آنان در دل‌ها قرار می‌دهد. از نظر قرآن کریم، ایمان و عمل صالح، انسان را نزد دیگران عزیز و محبوب می‌سازد. لا یؤمنُ عبدٌ حتّٰی یحبَّ للنَّاسِ ما یحبُّ لِنَفْسِهِ مِنَ الْخَیْرِ (میزان الحکمه، ج ۱، ص ۴۱۶) یعنی هیچ بنده‌ای مؤمن نیست؛ مگر

آن که هر خوبی که برای خود می‌خواهد برای مردم نیز بخواهد. قال امیرالمؤمنین (علی السلام): بالتودد تكون المحبه (همان، ح ۳۰۵۱) «با آشکار کردن مهربانی، محبت شکل گرفته و پدید می‌آید». یکی دیگر از ابعاد حکمرانی اخلاقی، الزام عملی اساتید است (برای نمونه مطالعات هادی پور، ۱۴۰۰؛ قاسمی، ۱۴۰۰؛ میر، قدوسی نیا، و میرشاهی، ۱۴۰۰؛ کاظم‌خانی، ۱۴۰۰؛ مریخی، و شفیع پور مطلق، ۱۳۹۸؛ شاه محمدی، علی‌نساب، ۱۳۹۵). الزام عملی به معنای این است که به لحاظ وجدانی، اساتید تلاش کنند که آنچه را که در برابر دانشجویان وظیفه آنهاست، انجام دهند. «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ كَبِرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ» (سوره صف، آیه ۲ و ۳) ای کسانی که ایمان آورده‌اید، چرا سخنی می‌گویید که عمل نمی‌کنید؟! نزد خدا بسیار خشم آور است که سخنی بگوئید که عمل نمی‌کنید. «قال رسول الله (صلى الله عليه و آله) - يَا أَيُّهَا مَسْعُودٌ فَلَا تَكُنْ مِمَّنْ يُشَدُّ عَلَى النَّاسِ وَيُخَفِّفُ عَلَى نَفْسِهِ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ (مستدرک الوسایل، ج ۱۲، ص ۲۰۲)» یعنی پیامبر (صلى الله عليه و آله) - ای پسر مسعود! از کسانی مباش که بر مردمان سخت می‌گیرند و بر خویشان آسان، خدای متعال می‌فرماید: لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ. یاد در خطبه ۱۷۶ نهج البلاغه آمده است که «قال امیرالمؤمنین (علی السلام): «الْعَمَلُ الْعَمَلُ، ثُمَّ النَّهَايَةُ النَّهَايَةُ، وَالِاسْتِقَامَةُ الْاسْتِقَامَةُ، ثُمَّ الصَّبْرُ الصَّبْرُ»، «وَالْوَرَعُ الْوَرَعُ. إِنَّ لَكُمْ نَهَايَةً فَاتَّبِعُوا إِلَيْهَا يَتَّكُمُ، وَإِنَّ لَكُمْ عِلْمًا فَاهْتَدُوا بِعَلْمِكُمْ...» یعنی عمل کنید، عمل کنید، سپس به پایان رسانید، به پایان رسانید، اعتدال، اعتدال؛ سپس شکیبایی، شکیبایی و پارسایی، پارسایی. (بدانید) برای شما پایان و مقصدی است؛ خود را به آن برسانید و برای شما نشانه‌ای قرار داده شده؛ به وسیله آن راه را پیدا کنید.

از دیگر ابعاد حکمرانی اخلاق اساتید، ادای دین نسبت به دانشجویان و فعالیت‌های درسی و کلاسی است (برای نمونه مطالعات حسین بر، و عبدالله زهی، ۱۳۹۹؛ ویسه، و تابان، و علی کریمی، ۱۳۹۷؛ فرح‌بخش، عباس پور، و رضایت، ۱۳۹۵). «قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَى بَيْتِهِ مِنْ رَبِّي وَرَزَقَنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُخَالَفَكُمْ إِلَّا مَا أَنهَاكُمْ عَنْهُ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ» (سوره هود، آیه ۸۸). شعب گفتم: ای قوم، رأی و نظریه شما چیست؟ آیا اگر مرا از جانب پروردگارم حجت روشن و دلیل قاطع باشد و از خود بر من رزق نیکو رسانده باشد (باز اطاعت او نکنم)؟ و (بدانید که) غرض من در آنچه شما را نهی می‌کنم ضدیت و مخالفت با شما نیست بلکه تا بتوانم تنها مقصودم اصلاح امر شماست و از خدا در هر کار توفیق می‌طلبم و بر او توکل کرده و به درگاه او انا به و بازگشت دارم. در اینجا اشاره به این موضوع دارد که ادای دین فرستاده خداوند اصلاح زندگی و ساختار رفتاری آنان است بر طبق همین گفتار اساس کار استاد تربیت هدفمند شاگردان است که این موجب ارتقا سطح کیفی در بستر جامعه

خواهد شد. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: «إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى سَأَلَ كُلَّ رَاعٍ عَمَّا اسْتَرَعَاهُ: أَوْ حَفِظَ ذَلِكَ أَمْ ضَيَّعَهُ حَتَّى يَسْأَلَ الرَّجُلَ عَنْ أَهْلِ بَيْتِهِ» (المعجم الأوسط: ج ۲ ص ۱۹۷ ح ۱۷۰۳). «خداوند متعال از هر سرپرستی نسبت به آنچه سرپرستی‌اش را به او واگذار کرده است بازخواست می‌کند؛ خواه از آن به خوبی سرپرستی (نگهداری) کرده باشد، یا تباهش کرده باشد. حتی از مرد، درباره خانواده‌اش بازخواست می‌شود». پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله): «أَيُّمَا أَمْرٍ وُكِّلَ مِنْ أَمْرِ الْمُسْلِمِينَ وَكَمْ يَحُطُّهُمْ بِمَا يَحُوطُ بِهِ نَفْسَهُ لَمْ يَرِحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ». هر کس بخشی از کار مسلمانان را بر عهده گیرد و در کار آن‌ها مانند کار خود دلسوزی نکند، بوی بهشت را استشمام نخواهد کرد (کنز العمال، ج ۶، ص ۲۰، ح ۱۴۶۵۴).

از دیگر ابعاد حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس، رعایت کرامت آنهاست (برای نمونه مطالعات میر، قدوسی نیا، و میرشاهی، ۱۴۰۰؛ فخارزاده، و داوری، ۱۴۰۰؛ پورعلی، و اکبرپور زنگلانی، ۱۳۹۹). تکریم و احترام دانشجویان موجب احساس خوشایندی در آنها نسبت به استاد، درس و تحصیل می‌شود. چنانکه در آیات قرآن بر آن تأکید شده است. چنانکه در آیه ۷۰ سوره اسراء آمده است «وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا» و محققاً ما فرزندان آدم را بسیار گرامی داشتیم و آن‌ها را (بر مرکب) در بر و بحر سوار کردیم و از هر غذای لذیذ و پاکیزه آن‌ها را روزی دادیم و آن‌ها را بر بسیاری از مخلوقات خود برتری و فضیلت کامل بخشیدیم. در جامعه‌ای که مورد نظر اسلام و قرآن است، هر انسانی محترم و دارای شخصیت و کرامت می‌باشد. یا در آیه ۳۸ سوره لقمان آمده است که «وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرْحًا إِنَّ اللَّهَ لَأُيْحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ» (پسرم!) با بی‌اعتنایی از مردم روی مگردان، و مغرورانه بر زمین راه مرو که خداوند هیچ متکبر مغروری را دوست ندارد. قال امیر المومنین (علی السلام): أَبْغَضُ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ سَبْحَانَهُ الْعَالَمِ الْمُتَجَبَّرُ (غرر الحکم: ۳۱۶۴). منفورترین بندگان نزد خداوند سبحان دانشمند مغرور و متکبر است.

بنابه مطالعات از دیگر ابعاد حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس، داشتن عاملیت است. برای نمونه می‌توان به ایموری، و خرامین، ۱۴۰۰؛ میر، قدوسی نیا، و میرشاهی، ۱۴۰۰؛ میرغفوریان، و تاج آبادی، و بیات، ۱۴۰۰ اشاره داشت. عاملیت بدین معناست که نقش مؤثری در تربیت اخلاقی دانشجویان ایفا نماید و فضائل اخلاقی را به آن‌ها تعلیم دهد. در آیه ۱۵۱ سوره بقره آمده است: «كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ». همچنان که پیامبری از خود شما را بر شما فرستادیم تا آیات ما را برایتان بخواند و شما را پاکیزه گرداند و کتاب و حکمت آموزد و آنچه را که نمی‌دانستید به شما یاد دهد و یاد در

آیه ۴۳ سوره نحل چنین آمده است: «وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رَجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ» «وما پیش از تو غیر رجال مؤید به وحی خود کسی را به رسالت نفرستادیم، پس اگر نمی‌دانید از اهل ذکر (یعنی علما و دانشمندان هر امت) سؤال کنید». از این آیه استنباط می‌شود که استاد در نقش حکمرانی اخلاقی خود بر دانشجویان، نقش عاملیت خود را توسعه دهد. چنانکه دانشجویان را در راستای این موارد دعوت کند: ۱. دعوت به سوی خدا و تربیت الهی: یکی از اهداف عالیه در دعوت انبیا دعوت به خدا و تربیت مردم برای حرکت در مسیر کمال است. «أَلَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنْني لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ» (سوره ی‌هود، آیه ۲). مهم‌ترین رسالت معلم و مربی پرورش و تربیت روح توحید در بندگان است. یک مربی باید آموزشش برای خدا، تربیتش برای خدا و با توجه به خداست که می‌توان تربیت الهی نمود؛ و مهم‌ترین رسالت معلم و مربی نیز پرورش روح توحید در بندگان می‌باشد (قرائتی، ۱۳۸۳). ۲. دعوت به سوی نور و تربیت نورانی: هدف نهایی از ارسال رسل خارج کردن مردم از ظلمات، کفر، جهل و گناه به سوی نور توحید و ایمان و تقوا می‌باشد پس رسالت معلم که رسالت انبیا می‌باشد. اخراج مردم از ظلمات به سوی نور می‌باشد. ۳. دعوت به سوی اصلاح جامعه و تربیت صالح «انْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ» (سوره هود، آیه ۸۸) و منظور از اصلاح، اصلاح عقیده، اصلاح اخلاق، اصلاح عمل و اصلاح روابط و نظامات اجتماعی است (علی بابایی، بی تا). ۴. دعوت به پاکسازی و تربیت اخلاقی: «فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيْتًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَحْتَشِي» (سوره طه، آیه ۴۴) این آیه اشاره‌ی لطیفی است به این که در رسالت انبیا نخستین دستور قرآن برای پاکسازی انسان‌ها برخورد ملایم و توأم با مهر و عطف است؛ و هدف آن است که مردم جذب بشوند، متذکر شوند و راه پیدا کنند. ۵. دعوت به سوی علم و دانش و تربیت قرآنی: مهم‌ترین دعوت انبیا به سوی علم و دانش بوده است. البته منظور از علم آن معرفت و آگاهی خاصی است که انسان را به اطاعت پروردگار و خوف و رجا و می‌دارد.

«قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ» (سوره زمر، آیه ۹) هم‌چنین در روایات بسیاری جایگاه و رسالت معلم و مربی را تحت عناوین زیر بررسی کرده‌اند: آموختن، ثواب آموختن، آثار اتفاق علم، پیمان گرفتن برای آموزش، ارزش معلم و نكوهش از کسی که از راه علم ارتزاق می‌کند که به نمونه‌ای از این موارد اشاره می‌کنیم:

رسول الله (ص): «مِنَ الصَّدَقَةِ أَنْ يَتَعَلَّمَ الرَّجُلُ الْعِلْمَ وَ يُعَلِّمَهُ النَّاسَ. پیامبر خدا (ص): «اگر کسی علم بیاموزد و آن را به مردم بیاموزاند این کار او صدقه است.» (محمدی ری شهری، ۱۳۸۴). الإمام علی (ع): «مَنْ كَتَمَ عِلْمًا فَكَأَنَّهُ جَاهِلٌ.» (بحار الانوار مجلسی، ۱۴۰۴) «هر کس دانش را پنهان نگه دارد، مانند شخصی است که نادان باشد.» الإمام الباقر (ع): «مَنْ عَلَّمَ بَابَ هُدًى فَلَهُ مِثْلُ أُجْرٍ مِنْ عَمَلٍ بِهِ؛ و

لَا يَنْقُصُ أَوْلَئِكَ مِنْ أَجْرِهِمْ شَيْئًا. (تحف العقول، ص ۲۹۷) امام باقر (ع): «هر که یک باب هدایت آموزش دهد، برای او همانند پاداش کسی باشد که به آن عمل کند و از پاداش عمل‌کنندگان به آن نیز چیزی کاسته نمی‌شود.» الإمام علی (ع): «كُلُّ شَيْءٍ يَنْقُصُ عَلَيَّ الْإِنْفَاقِ إِلَّا الْعِلْمَ.» «هر چیزی با خرج کردن کم می‌شود، مگر دانش.» (غررالحکم و دررالکلم، ۱۳۸۰).

سؤالات تحقیق

۱. ابعاد و مؤلفه‌های حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس دانشجویان کدامند؟
۲. مدل حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس دانشجویان کدامند؟

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نوع کیفی و سنتز پژوهی است که با انجام تحلیل محتوای استقرایی و سپس سنتز پژوهی از تحلیل‌های انجام شده همراه است. در این تحقیق مقولات و مضامین اصلی استخراج و بعد از دسته‌بندی و انتخاب مقولات اصلی، ترکیبی از این مقولات انجام شد که منجر به طراحی یک چهارچوب مفهومی برای دلالت‌های برنامه‌های تربیت اخلاقی دانش‌آموزان برای زندگی آینده شده است (گوق^۱ و همکاران، ۲۰۱۳). در این تحقیق روش سنتز پژوهشی حاضر با رویکرد شش مرحله‌ای (گاف^۲، ۲۰۰۷) انجام شد: مرحله اول، تعیین معیارهای ورود:

در این پژوهش سه ملاک ورودی برای انتخاب مقالات مدنظر قرار گرفته است: ۱. سال انتشار آن‌ها از ۱۳۸۵ به بالا، ۲. انتشار یافته در مجلات معتبر علمی-پژوهشی داخلی و ۳. در برداشتن کلیدواژه‌های مورد نظر در جستجو که در جدول ۱ آمده است. ملاک‌های خروجی مقالات از دایره مطالعه عبارت بودند از: ۱. خارجی بودن مقاله ۲. منتشر شده در کنفرانس ۲. انتشار یافته در سال‌های قبل از ۱۳۸۵

مرحله دوم؛ در این مرحله، جستجو و بازیابی مقالات بر اساس واژه کلید از طریق پایگاه‌های اطلاعاتی خارجی و داخلی بوده است. لذا برای جستجو و بازیابی مقالات مورد نیاز در رابطه با دلالت‌های برنامه‌های تربیت اخلاقی از کلیدواژه‌های سیرت اخلاقی (Code of ethics)، مکارم اخلاقی (moral Noble)، منش اخلاقی (moral character)، رفتار اخلاقی

1. Gough
2. Gough

(Ethic Behavior)، روحیه اخلاقی (moral spirituality)، دلالت‌های اخلاقی (Ethic significance)، و حکمرانی اخلاقی (Ethical governance) استفاده شد. مرحله سوم؛ در این مرحله فرایند غربالگری صورت پذیرفت. در ابتدای جستجو و غربالگری، ۵۴ مطالعه در رابطه با تربیت اخلاقی از سال ۱۳۸۵ به بالا استخراج شد و در نهایت بر اساس محوریت دلالت‌های تربیت اخلاقی ۳۷ مقاله باقی ماند.

مرحله چهارم؛ در این مرحله کُندگذاری و نقشه‌برداری: مقوله‌بندی پژوهش‌های غربال شده صورت پذیرفت و طی آن، مقوله‌بندی مبتنی بر مفاهیم، مقوله محوری و مقوله هسته‌ای صورت گرفت.

مرحله پنجم؛ در این مرحله مقوله‌های دسته‌بندی شده به شیوه کُندگذاری بر اساس دو معیار کیفیت و مرتبط بودن (متناسب با هدف بودن) و تحلیل و واکاوی انتقادی شده (گاف، ۲۰۰۷) انتخاب شد.

مرحله ششم؛ در این مرحله تلاش شد، الگوی مفهومی شناسایی ساحت‌های حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس تدوین و ارائه شود که در شش سطح تعالی عقلی-شناختی (شناخت عقلی، شناخت تجربی-علمی، شناخت شهودی و شناخت تعبذی)، سطح روحی-معنوی (تقویت روحیه اخلاق ارزش مدارانه، تقویت روحیه عبادی-مذهبی و تقویت روحیه معنوی) و سطح رفتاری-کرداری (سازگاری با جامعه، رفتار مطلوب شهر و ندی، مسئولیت‌پذیری و مراقبت در برابر آسیب‌های اخلاقی) طراحی شد. لازم به توضیح است که ساحت شش‌گانه بر اساس نتیجه فراترکیب فراهم شده است و هیچ قالب مشخص شده‌ای از قبل وجود نداشته است. ابزار پژوهش، اسناد کاوی بوده و محیط پژوهش مشتمل بر کلیه مقالاتی بوده که در طی ۱۴۰۰-۱۳۸۵ منتشر گردیده است. شیوه نمونه‌گیری هدفمند تا حد اشباع نظری داده‌ها بوده و مطالعه مقالات تا جایی ادامه یافته که داده‌های مکفی بدست داده شد. لذا در نهایت ۳۷ مقاله بر اساس ملاک‌های ورودی انتخاب شدند. شیوه تحلیل داده‌ها به صورت مفاهیم باز، مقوله محوری و مقوله هسته‌ای صورت پذیرفت. ابزار جمع‌آوری اطلاعات در این تحقیق، جداول محقق ساخته و فیش‌برداری از نتایج و یافته‌های مقالاتی بوده است که در رابطه با عنوان تحقیق (شناسایی ساحت‌های حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس) انجام شد. لذا ابتدا مقالات مورد نیاز از سایت‌های معتبر داخلی و خارجی جمع‌آوری شده و پس از بررسی دقیق آن‌ها، مطالب مرتبط با موضوع تحقیق در جدول محقق ساخته داده‌های خام بارگذاری گردید و در ادامه مطالب تکراری حذف شده و مطالب اصلی گردآوری شده، مورد بررسی قرار گرفتند. در مرحله بعدی

۴۵۶ ♦ شناسایی ساحت‌های حکمرانی اخلاقی اساتید ...

از جدول سنتز (دسته‌بندی) جهت تهیه مقوله محوری و مقوله‌های هسته‌ای استفاده گردید. برای افزایش اعتبار اطلاعات و داده‌ها از روش تحلیل افراد بیرون از محدوده تحقیق استفاده شده است تا نقاط مغفول مانده در تحقیق مشخص شوند. از دو نفر ارزشیاب جهت واریسی مجدد یافته‌ها استفاده شد که به‌منظور تأیید پایایی، از فرمول تعیین پایایی (گالوین^۱، ۲۰۱۵) استفاده شده است.

$$\text{درصد پایایی} = \frac{2 \times \text{تعداد توافقات}}{\text{کل تعداد ها مقوله}} * 100$$

پس از واریسی ۲۴۲ مفاهیم مستخرجه اولیه، در نهایت ۱۸۴ مفهوم به تأیید اساتید منتخب رسید. برای تحلیل داده‌ها از روش دسته‌بندی مفاهیم مبتنی بر وجوه تشابه و اختلاف و استخراج مقوله‌های محوری و مقوله‌های هسته‌ای استفاده شد است. در تحقیق حاضر برای تحلیل داده‌ها از روش دسته‌بندی کردن مقوله‌ها مبتنی بر مصادیق بدست داده شده در قالب یافته‌ها و نتایج تحقیقات انتخاب شده استفاده گردیده است.

یافته‌های تحقیق

سؤال اول تحقیق

ابعاد و مؤلفه‌های حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس دانشجویان کدامند؟

جدول ۱. دسته‌بندی مفاهیم و مقوله‌های مستخرجه مقالات در رابطه با حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس در ساحت الزام عملی

ردیف	مفاهیم	مقوله	منابع	مقوله هسته‌ای
۱	دوری از تکبر (کُد ۱)، دوری از هوای نفس (کُد ۱)، تواضع و فروتن (کُد ۱)، رفتار بر اساس ارزش‌های اخلاقی (کُد ۲)، رهبری متواضع کلاس (کُد ۳)، صداقت و راستگویی (کُد ۵)، و (کُد ۱۴) و (کُد ۳۳)، سعه صدر (کُد ۶) و (کُد ۱۴) و (کُد ۲۶) و	الزام اخلاقی	هادی پور (۱۴۰۰)، قاسمی (۱۴۰۰)، میر، قدوسی نیا، و میرشاهی (۱۴۰۰)، چتروز، تقوی، و جمالیانزاده (۱۴۰۰)، فخارزاده، و داوری (۱۴۰۰)، حقی (۱۴۰۰)، کاظم‌خانی (۱۴۰۰)، میرغفوریان، و تاج آبادی، و بیات (۱۴۰۰)، میرغفوریان، و تاج آبادی، و	ساحت الزام عملی

1. Galvin

	بیات (۱۴۰۰)، نیستانی، نصرتی هشی، متقی، طیبی، (۱۳۹۴)		(کُد ۲۹)، الهام بخشی اخلاقی به دانشجویان (کُد ۷)، توجه کامل و دقیق به پیام، جهت فهم آن (کُد ۲۲)، رفتار حکیمانه (کُد ۳۳)، صداقت علمی (کُد ۳۵)،
۲	پارسامهر (۱۴۰۰)، هادی پور (۱۴۰۰)، میرغفوریان، و تاج آبادی، و بیات (۱۴۰۰)، نادری، و قربانی زاده، و امینی (۱۳۹۹)، قربانخانی، و رفعت، و طیب حسینی (۱۳۹۹)، ترک زاده، و امیری طیبی، و محمدی (۱۳۹۶)، شاه محمدی، علیانسیب (۱۳۹۵)	الزام دینی	دوری از دنیا دوستی (کُد ۱)، زهدگرایی (کُد ۱)، تدریس بر اساس حیات طیبه (کُد ۲)، تدریس با هدف قرب الی الله (کُد ۲)، تقید به انجام فرایض دینی (کُد ۱۶)، تحمل (کُد ۲۰)، جهان بینی قرآنی (کُد ۲۱)، توکل به خدا (کُد ۲۹)، واقع گرایی (کُد ۲۹)، دوراندیشی (کُد ۲۹)،
۳	هادی پور (۱۴۰۰)، ایموری، و خرامین، (۱۴۰۰)، میر، قدوسی نیا، و میرشاهی (۱۴۰۰)، کاظم خانی (۱۴۰۰)، میرغفوریان، و تاج آبادی، و بیات (۱۴۰۰)، درویش (۱۳۹۹)، نوروزی، و جهانی جوانمردی (۱۳۹۹)، مریخی، و شفیع پور مطلق (۱۳۹۸)	الزام رفتاری- تربیتی	دوری از خشونت (کُد ۱)، مدارا و خوش رفتاری (کُد ۱)، عدالت گرایی (کُد ۱)، تربیت چند ساحتی دانشجویان (کُد ۲)، تفکر حکیمانه (کُد ۱۶)، رعایت تعادل در روابط (کُد ۱۹)، مدارا هنگام اختلاف نظر (کُد ۲۰)، عدالت آموزشی (کُد ۲۶)، تواضع آموزشی (کُد ۲۶) و (کُد ۲۹)،
۴	کاظم خانی (۱۴۰۰)	الزام حقوقی	آشناسازی دانشجویان با شباهات جدید دینی (کُد ۱۴)، آشناسازی دانشجویان با نظام حقوقی اسلام (کُد ۱۴)، آشناسازی دانشجویان با مسائل مبتلا به فقهی خود (کُد ۱۴)،

۴۵۸ ♦ شناسایی ساحت‌های حکمرانی اخلاقی اساتید ...

			رعایت حقوق دانشجویان (کُد ۲۳)،	
--	--	--	-----------------------------------	--

بر اساس یافته‌های جدول فوق، در پاسخ به سؤال اول، حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس در ساحت الزام عملی مشتمل بر مقوله‌های محوری چهارگانه (الزام اخلاقی، الزام دینی، الزام رفتاری-تربیتی، و الزام حقوقی) بوده است.

جدول ۲. دسته‌بندی مفاهیم و مقوله‌های مستخرجه مقالات در رابطه با حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس در ساحت سیرت

ردیف	مفاهیم	مقوله	منابع	مقوله هسته‌ای
۱	گشاده‌رویی (کُد ۶) و (کُد ۱۸)، داشتن صفای طینت (کُد ۹)، داشتن خلوص نیت (کُد ۹) و (کُد ۱۷)، گفتار نیک (کُد ۹)، روحیه نیکوکاری (کُد ۱۲)، محبت و عطف (کُد ۱۷)، حیا داشتن (کُد ۱۸)، وحدت گفتار و عمل (کُد ۲۸)، داشتن سیرت زیبا و نیکو (کُد ۳۳)، شور و اشتیاق (کُد ۳۳)،	خوش سیرت	چتروز، تقوی، و جمالیان زاده (۱۴۰۰)، ابراهیمی شاه‌آبادی، و منوچهری نژاد (۱۴۰۰)، طالب نژاد (۱۴۰۰)، ویسه، و تابان، و علی کریمی (۱۳۹۷)، ترک زاده، و امیری طیبی، و محمدی (۱۳۹۶)،	ساحت سیرت
۲	دوری از خودخواهی (کُد ۶)، دوری از غرور (کُد ۶)، دوری از تزویر و ریا (کُد ۶)،	خوش طینت	چتروز، تقوی، و جمالیان زاده (۱۴۰۰)	

بر اساس یافته‌های جدول فوق، در پاسخ به سؤال دوم، حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس در ساخت سیرت مشتمل بر مقوله‌های محوری دوگانه (خوش سیرت، و خوش طینت) بوده است.

جدول ۳. دسته‌بندی مفاهیم و مقوله‌های مستخرجه مقالات در رابطه با حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس در ساحت جذب

ردیف	مفاهیم	مقوله	منابع	مقوله هسته‌ای
۱	دوری از کدورت با دانشجویان (کُد ۸)، دوری از رنجاندن دانشجویان (کُد ۸)، سخن بیجا (کُد ۹)،	دوری از رنجاندن	حقی (۱۴۰۰)، طالب نژاد (۱۴۰۰)	
۲	امید دهی به دانشجویان (کُد ۴)، افزایش عزت نفس دانشجویان (کُد ۴)، اعتماد به دانشجویان (کُد ۷)، دوری از بی‌انگیزه کردن دانشجویان (کُد ۱۱)، دوری از بدبین کردن دانشجویان تا حد اسلام گریزی (کُد ۱۱)، بانگیزه بودن (کُد ۳۳)، مثبت نگری (کُد ۱۷)،	ایجاد نگرش مثبت	ایموری، و خرامین، (۱۴۰۰)، فخارزاده، و داوری (۱۴۰۰)، حیدری، و فدوی (۱۴۰۰)، پورعلی، و اکبرپور زنگلانی (۱۳۹۹)، درویش (۱۳۹۹)، نجفی، و نصرتی هشی، حاتمی، و متقی (۱۳۹۴)،	ساحت جذب
۳	ارتباط عاطفی مناسب با دانشجویان (کُد ۷)، مردم‌داری (کُد ۱۰)، رفتار ملاحظه‌گرانه در برابر دانشجویان (کُد ۱۳)، هم‌دل بودن، (کُد ۱۷)، غمخوار بودن (کُد ۱۷)، نگاهی همراه با لبخند صمیمانه (کُد ۲۲)، داشتن نگاهی محبت آمیز (کُد ۲۲)،	روابط ملاحظه‌گرانه	فخارزاده، و داوری (۱۴۰۰)، عزیزاده شونقاری، و علیلو (۱۴۰۰)، پورعلی، و اکبرپور زنگلانی (۱۳۹۹)، درویش (۱۳۹۹)، نوروزی، و جهانی جوانمردی (۱۳۹۹)	
۴	ارائه بازخورد اخلاقی به دانشجویان (کُد ۱۹)، تشکر و قدردانی (کُد ۲۲)، داشتن روحیه قدرشناسی (کُد ۳۲)،	بازخورد دهی مثبت	درویش (۱۳۹۹)، شاه محمدی، علیانسنب (۱۳۹۵)	

۴۶۰ ♦ شناسایی ساحت‌های حکمرانی اخلاقی اساتید ...

بر اساس یافته‌های جدول فوق، در پاسخ به سؤال سوم، حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس در ساخت جذب مشتمل بر مقوله‌های محوری چهارگانه (دوری از رنجاندن، ایجاد نگرش مثبت، روابط ملاحظه‌گرانه و بازخورد دهی مثبت) بوده است.

جدول ۴. دسته‌بندی مفاهیم و مقوله‌های مستخرجه مقالات در رابطه با حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس در ساحت کرامت

ردیف	مفاهیم	مقوله	منابع	مقوله هسته‌ای
۱	عفت پیشگی و پاک‌دامنی (کُد ۵)، دوری از آسیب رسانیدن به دانشجویان (کُد ۵)، دوری از سرزنش کردن دانشجویان (کُد ۱۱)، عدم تمسخر دانشجویان (کُد ۲۲)، دوری از توهین به دانشجویان (کُد ۲۳)، عدم پیشداوری در مورد دانشجویان (کُد ۲۴) و (کُد ۳۲)	نکوش نکردن دانشجو	میر، قدوسی نیا، و میرشاهی (۱۴۰۰)، حیدری، و فدوی (۱۴۰۰)، درویش (۱۳۹۹)، نوروژی، و جهانی جوانمردی (۱۳۹۹)	ساحت کرامت
۲	تکریم دانشجویان (کُد ۵) و (کُد ۱۵)، (کُد ۲۷)، احترام به دانشجویان (کُد ۷) و (کُد ۱۷)، حفظ کرامت انسانی دانشجویان (کُد ۲۱)، پاسداشت حرمت دانشجویان (کُد ۲۳) و (کُد ۲۷)، رعایت شأن و منزلت دانشجویان (کُد ۲۷)، احترام به ارزش‌های ذاتی شاگرد (کُد ۳۴)	احترام کردن دانشجو	میر، قدوسی نیا، و میرشاهی (۱۴۰۰)، فخارزاده، و داوری (۱۴۰۰)، پورعلی، و اکبرپور زنگلانی (۱۳۹۹)، نجفی (۱۳۹۸)، شاهرودی، نورانی نگار (۱۳۹۴)	
۳	شنیدن صحبت‌های دانشجویان (کُد ۶)، رعایت ادب در سخن‌گویی (کُد ۲۲)، رسیدگی به مشکلات دانشجویان (کُد ۲۳)	توجه به نظرات دانشجویان	درویش (۱۳۹۹)، چتروز، تقوی، و جمالیان زاده (۱۴۰۰)، نوروژی، و جهانی جوانمردی (۱۳۹۹)	

بر اساس یافته‌های جدول فوق، در پاسخ به سؤال چهارم، حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس در ساخت کرامت مشتمل بر مقوله‌های محوری سه گانه (نکوش نکردن دانشجو، احترام کردن دانشجو، و توجه به نظرات دانشجویان) بوده است.

جدول ۵. دسته‌بندی مفاهیم و مقوله‌های مستخرجه مقالات در رابطه با حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس در ساخت ادای دین

ردیف	مفاهیم	مقوله	منابع	مقوله هسته‌ای
۱	در نظر گرفتن رضایت الهی (کُد ۳)، تشویق دانشجویان به دین‌داری (کُد ۱۲)، تبیین آیات الهی در رابطه با موضوعات مورد تدریس (کُد ۱۴)،	ادای حق خداوند	ابراهیمی شاه‌آبادی، و منوچهری نژاد (۱۴۰۰)، کاظم‌خانی (۱۴۰۰)	ساخت ادای دین
۲	ادای حق دانشجویان (کُد ۳)، مسئولیت‌پذیری (کُد ۷)، حق‌مداری (کُد ۱۷)، جبران وظایف محوله تأخیر شده برای خلق دانشجویان (کُد ۳۱)، پاسخگویی به نیازهای روز (کُد ۳۲)،	ادای حق خلق	قاسمی (۱۴۰۰)، فخارزاده، و داوری (۱۴۰۰)، پورعلی، و اکبرپور زنگلانی (۱۳۹۹)، نوروزی، و جهانی جوانمردی (۱۳۹۹)، ویسه، و تابان، و علی کریمی (۱۳۹۷)، فرح‌بخش، شاه محمدی، علیانسیب (۱۳۹۵)	
۳	ادای حق محتوای درس (کُد ۳)، ترویج علم و نویسندگی (کُد ۳۲)، انصاف علمی (کُد ۳۲)، عدم سرقت محتوایی (کُد ۳۲)، احساس تکلیف استاد در مقابل افراد جویای علم (کُد ۳۴)،	ادای حق علم	قاسمی (۱۴۰۰)، شاه محمدی، علیانسیب (۱۳۹۵)، شاهرودی، نورانی نگار (۱۳۹۴)	

بر اساس یافته‌های جدول فوق، در پاسخ به سؤال پنجم، حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس در ساخت ادای دین مشتمل بر مقوله‌های محوری سه گانه (ادای حق خداوند، ادای حق خلق، و ادای حق علم) بوده است.

جدول ۶. دسته‌بندی مفاهیم و مقوله‌های مستخرجه مقالات در رابطه با حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس در ساحت عاملیت

ردیف	مفاهیم	مقوله	منابع	مقوله هسته‌ای
۱	انطباق دهی رفتار دانشجویان با معیارهای اخلاق اسلامی (کُد ۲)، تقوای الهی (کُد ۶)، یادآوری رحمت الهی برای دانشجویان (کُد ۱۰)، تقویت فضائل اخلاقی (کُد ۳۶)، دوری از رذائل اخلاقی (کُد ۳۶)، فداکاری (کُد ۲۰)، میانه‌روی (کُد ۲۰)	عامل به اخلاق اسلامی	هادی پور (۱۴۰۰)، چتروز، تقوی، و جمالیان زاده (۱۴۰۰)، ایروانی، عمادی (۱۳۹۲)	ساحت عاملیت
۲	نظم دهی کلاس (کُد ۴)، تعهد حرفه‌ای (کُد ۵)، امر به معروف و نهی از منکر (کُد ۱۶)، قاطعیت (کُد ۱۶)، وقت‌شناسی (کُد ۲۰)، قانون‌مداری (کُد ۲۹)، موقعیت‌شناسی (کُد ۱۶)	عامل به نظم اخلاق نظم دهی	ایموری، و خرامین، (۱۴۰۰)، میر، قدوسی نیا، و میرشاهی (۱۴۰۰)، میرغفوریان، و تاج آبادی، و بیات (۱۴۰۰)، نادری، و قربانی زاده، و امینی (۱۳۹۹)	ساحت عاملیت
۳	کمال روح انسانی (کُد ۱۰)، تعالی فکری و اندیشه‌ای (کُد ۱۶)، تدبیر و تفکر (کُد ۱۶)، موعظه (کُد ۱۶)، درایت فکر (کُد ۲۹)، ولایت‌مداری (کُد ۲۹)، اندیشه ورزی (کُد ۳۷)، ارشاد دانشجویان (کُد ۳۷)، عقلانیت ورزی (کُد ۳۷)، خداجویی و بندگی خدا (کُد ۳۷)، پشتکار (کُد ۳۲)، آشنایی با قرآن (کُد ۱۶)، رشد عقلانیت (کُد ۱۶)	عامل به کمال رسانیدن	میرغفوریان، و تاج آبادی، و بیات (۱۴۰۰)، حسین بر، و عبدالله زهی (۱۳۹۹)، ترک زاده، و امیری طیبی، و محمدی (۱۳۹۶)، شاه محمدی، علیانسیب (۱۳۹۵)، درویش (۱۳۹۹)، فرمehنی فراهانی، میرزامحمدی، و امیرسالاری (۱۳۸۸)	ساحت عاملیت
	عامل بودن به علم (کُد ۱۶)، شجاعت و جرئت علمی (کُد ۳۲) و (کُد ۳۳)، جامعیت فکری (کُد ۲۵)، مستدل نوشتن	عامل به علم مستدل	پورعلی، و اکبرپور زنگلاتی (۱۳۹۹)، درویش (۱۳۹۹)، صادقی، و حسن پور (۱۳۹۹)، شاه محمدی علیانسیب (۱۳۹۵)	ساحت عاملیت

	نجفی، و نصرتی هشی، حاتمی، ومتقی (۱۳۹۴)،	(کُد ۳۲)، با دلیل و برهان صحبت کردن با دانشجویان (کُد ۳۲)، دانایی و آگاهی (کُد ۱۷)، انعطاف-پذیری شناختی (کُد ۲۵)، امانت‌داری (کُد ۲۲)، آمادگی برای امتحان الهی (کُد ۲۱)،	
--	--	--	--

بر اساس یافته‌های جدول فوق، در پاسخ به سؤال ششم، حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس در ساخت عاملیت مشتمل بر مقوله‌های محوری چهارگانه (عامل به اخلاق اسلامی، عامل به نظم اخلاق نظم دهی، عامل به کمال رسانیدن، و عامل به علم مستدل) بوده است.

سؤال دوم تحقیق

مدل حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس دانشجویان کدامند؟

نگاره ۱. مدل مفهومی حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس

بحث و نتیجه‌گیری

طرز رفتار اخلاقی اساتید در کلاس درس بر بینش و نگرش دانشجویان تأثیر به‌سزایی دارد. از این رو در صورتی که اساتید ضمن تدریس بر کلاس حکمرانی اخلاقی داشته باشند، دانشجویان تحت تأثیر اخلاق و رفتار استاد تا حدی قرار می‌گیرند که از یکسو فضائل اخلاقی در آن‌ها درونی‌سازی می‌شود و از سوی دیگر تحت رفتار اخلاقی استاد، نسبت به درس، تحصیل و دانشگاه و در نهایت به جامعه و آینده نگرش خوشایندی پیدا می‌کنند. بر اساس یافته‌های تحقیق، در پاسخگویی به سؤال اول تحقیق، یافته‌های تحقیق نشان داد که حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس در ساحت الزام عملی مشتمل بر مقوله‌های محوری چهارگانه (الزام اخلاقی، الزام دینی، الزام رفتاری-تربیتی، و الزام حقوقی) بوده است. در بُعد الزام اخلاقی، اساتید همواره باید سعی کنند که ملاحظات اخلاقی را در برابر دانشجویان خود رعایت نمایند و از رفتارهایی که متناسب با معیارهای اخلاقی نیست، دوری کنند. در بُعد الزام دینی، اساتید باید همواره به اصول دین و شریعت، همراه با تدریس توجه داشته باشند. در بُعد الزام رفتاری-تربیتی همواره سعی نمایند که با دوری از رفتارهای ناپسند و نابجا، رفتارهای متناسب و شایسته‌ای با دانشجویان خود داشته باشند. در بُعد الزام اخلاقی، دانشجویان را با حقوقی که برای آن‌ها مترتب است، آشنا سازند و بر اساس نظام حقوقی اسلام عمل نمایند. نتایج تحقیق با مطالعات (میر، قدوسی نیا، و میرشاهی، ۱۴۰۰؛ فخارزاده، و داوری، ۱۴۰۰) همسویی داشته است. بنا به نتایج آن‌ها از استلزامات حکمرانی رفتار اخلاقی اساتید در کلاس، توجه به الزامات عملی اخلاق است که منجر به ارتقای اخلاق دانشجویان می‌شود.

در پاسخگویی به سؤال دوم تحقیق، یافته‌های تحقیق نشان داد که حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس در ساخت سیرت مشتمل بر مقوله‌های محوری دوگانه (خوش سیرت، و خوش طینت) بوده است. با نگاهی به آموزه‌های قرآنی و سنت و سیره نبوی (ص) و امامان معصوم (ع) به روشنی این معنا استنباط می‌شود که انسان می‌بایست در باطن و ظاهر، نیک خوی و نیک منش و نیک رفتار و نیک گفتار باشد. خداوند در آیات قرآن می‌فرماید که انسان را در بهترین و نیکوترین صورت و ظاهر آفریده و اعتدال کمال قرار داده است (تین، آیه ۴؛ شمس، آیه ۷). در روایات بارها بر این نکته تأکید بر خوش سیرتی و نیک خصالی افراد شده است. پیامبر (ص) می‌فرماید: زین امتی فی حسن السمّت؛ زیور امت من در نیکویی روش و سیره است (بحار الانوار: ج ۷۱، ص ۳۴۳، حدیث ۵). ایشان در جایی دیگر می‌فرماید: دو خصلت است که در منافق فراهم نمی‌آیند: فهم در اسلام و برخورداری از سیمای نیکو کاران در چهره (بحار الانوار: ج ۷۱، ص ۳۴۳، حدیث ۳). نتایج تحقیق همچنین با مطالعات (قربانی نژاد و همکاران، ۱۳۹۹؛ فردریگسون و چری، ۲۰۱۵) همسویی داشته

است. بنا به نتایج آن‌ها داشتن سیرت زیبای اساتید در حکمرانی اخلاقی دانشجویان در کلاس درس تأثیر بسزایی در درونی سازی رفتار اخلاقی آن‌ها دارد.

در پاسخگویی به سؤال سوم تحقیق، یافته‌های تحقیق نشان داد که حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس در ساخت جذب مشتمل بر مقوله‌های محوری چهار گانه (دوری از رنجاندن، ایجاد نگرش مثبت، روابط ملاحظه گرانه و باز خورد دهی مثبت) بوده است: «لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّىٰ يَحِبَّ لِلنَّاسِ مَا يَحِبُّ لِنَفْسِهِ مِنَ الْخَيْرِ» (میزان الحکمه، ج ۱، ص ۴۱۶) یعنی هیچ بنده‌ای مؤمن نیست؛ مگر آن‌که هر خوبی که برای خود می‌خواهد برای مردم نیز بخواهد. هر راهی که به دیگران پیشنهاد می‌کنید تا محبت و توجه شما را به خود جذب نمایند، همان بهترین روشی است که می‌توانید به سبب آن محبت و توجهشان را به خود جلب نمایید. قال امیر المؤمنین (علی السلام): «بِالتَّوَدُّدِ تَكُونُ الْمَحَبَّةُ» همان، ح ۳۰۵۱) «با آشکار کردن مهربانی، محبت شکل گرفته و پدید می‌آید». نتایج تحقیق با مطالعات (حقی، ۱۴۰۰؛ طالب نژاد، ۱۴۰۰؛ فخارزاده، و داوری، ۱۴۰۰) همسویی داشته است. نتایج آن‌ها نشان داد که حکمرانی اخلاقی اساتید بر دانشجویان وابسته به جذب کردن آنهاست. از طریق دوری از کدورت و دوری از رنجاندن دانشجویان می‌توانند دانشجویان را جذب خود نمایند چنانکه مثبت اندیشی و اعتماد در آن‌ها توسعه یابد.

در پاسخگویی به سؤال چهارم تحقیق، یافته‌های تحقیق نشان داد که حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس در ساخت کرامت مشتمل بر مقوله‌های محوری سه گانه (نکوش نکردن دانشجو، احترام کردن دانشجو، و توجه به نظرات دانشجویان) بوده است. در آیه ۳۸ سوره لقمان آمده است که «وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَأُيْحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ» (پسرم!) با بی‌اعتنایی از مردم روی مگردان، و مغرورانه بر زمین راه مرو که خداوند هیچ متکبر مغروری را دوست ندارد. قال امیر المؤمنین (علی السلام): «أَبْغَضُ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ سَبْحَانَهُ الْعَالِمُ الْمُتَجَبَّرُ» (غرر الحکم: ۳۱۶۴). منفورترین بندگان نزد خداوند سبحان دانشمند مغرور و متکبر است. نتایج تحقیق با مطالعات (میر، قدوسی نیا، و میرشاهی، ۱۴۰۰؛ حیدری، و فدوی، ۱۴۰۰؛ درویش، ۱۳۹۹؛ نوروزی، و جهانی جوانمردی، ۱۳۹۹)، همسویی داشته است. نتایج آن‌ها بیانگر آن است که کرامت اخلاقی اساتید از ویژگی‌های حکمرانی آن‌ها در کلاس درس دانشجویان است.

در پاسخگویی به سؤال پنجم تحقیق، یافته‌های تحقیق نشان داد، حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس در ساخت ادای دین مشتمل بر مقوله‌های محوری سه گانه (ادای حق خداوند، ادای حق خلق، و ادای حق علم) بوده است. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: «إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى سَأَلَ كُلَّ رَاغٍ عَمَّا اسْتَرَعَاهُ: أَوْ حَفِظَ ذَلِكَ أَمْ ضَيَّعَهُ حَتَّىٰ يَسْأَلَ الرَّجُلَ عَنْ أَهْلِ بَيْتِهِ» (المعجم الأوسط: ج ۲ ص ۱۹۷

ح ۱۷۰۳). «خداوند متعال از هر سرپرستی نسبت به آنچه سرپرستی‌اش را به او واگذار کرده است بازخواست می‌کند؛ خواه از آن به خوبی سرپرستی (نگهداری) کرده باشد، یا تباهش کرده باشد. حتی از مرد، درباره خانواده‌اش بازخواست می‌شود». پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله): «أَيُّمَا أَمْرٍ وَاكَلَتْ مِنْ أَمْرِ الْمُسْلِمِينَ وَكَمْ يَحْطُهُمْ بِمَا يَحُوطُ بِهِ نَفْسَهُ لَمْ يَرَحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ». هر کس بخشی از کار مسلمانان را بر عهده گیرد و در کار آن‌ها مانند کار خود دلسوزی نکند، بوی بهشت را استشمام نخواهد کرد (کنز العمال، ج ۶، ص ۲۰، ح ۱۴۶۵۴). نتایج با مطالعات متعدد (قاسمی، ۱۴۰۰؛ نوروزی، و جهانی جوانمردی (۱۳۹۹)، حسین بر، و عبدالله زهی (۱۳۹۹)، شاهرودی، نورانی نگار، (۱۳۹۴) همسویی داشته است. نتایج آن‌ها نشان داد، ادای دین اساتید در کلاس درس بر ارتقای روحیه اخلاقی اساتید نقش بسزایی دارد.

در پاسخگویی به سؤال ششم تحقیق، یافته‌های تحقیق نشان داد، حکمرانی اخلاقی اساتید در کلاس درس در ساخت عاملیت مشتمل بر مقوله‌های محوری چهارگانه (عامل به اخلاق اسلامی، عامل به نظم اخلاق نظم دهی، عامل به کمال رسانیدن، و عامل به علم مستدل) بوده است. در آیه ۱۵۱ سوره بقره آمده است: «كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ». همچنان که پیامبری از خود شما را بر شما فرستادیم تا آیات ما را برایتان بخواند و شما را پاکیزه گرداند و کتاب و حکمت آموزد و آنچه را که نمی‌دانستید به شما یاد دهد و یاد در آیه ۴۳ سوره نحل چنین آمده است: «وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رَجُلًا نُوحِيَ إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ» «و ما پیش از تو غیر رجال مؤید به وحی خود کسی را به رسالت نفرستادیم». نتایج تحقیق برای نمونه مطالعات (پارسایی، و محمدزاده، ۱۴۰۰؛ صادقی، و حسن پور، ۱۳۹۹) نیز نشان دادند که عاملیت داشتن اساتید در کلاس درس موجب به بهبود رفتار اخلاقی دانشجویان می‌شود.

با این اوصاف، بر اساس یافته‌های تحقیق ابعاد حکمرانی مشتمل بر موارد ذیل است:

ساحت الزام عملی: منظور از آن الزام اخلاقی (از قبیل عذرخواهی در مواقع لازم از دانشجوی، دوری از رذایل اخلاقی، انتقادپذیری، و...) الزام دینی (از قبیل تدریس بر اساس حیات طیبه، تدریس با هدف قرب الی الله، تقید به انجام فرایض دینی، تحمل، جهان بینی قرآنی، الزام رفتاری- تربیتی (از قبیل دوری از خشونت، مدارا و خوش رفتاری، عدالت گرایی، تربیت چند ساحتی دانشجویان، بخشش، انصاف، رعایت عدل، تفکر حکیمانه، رعایت تعادل در روابط، مدارا هنگام اختلاف نظر، عفو و گذشت، و...)، و الزام حقوقی (از قبیل آشناسازی دانشجویان با شبهات جدید دینی، آشناسازی

دانشجویان با نظام حقوقی اسلام، آشناسازی دانشجویان با مسائل مبتلا به فقهی خود، رعایت حقوق دانشجویان) است که اساتید در کلاس درس باید آن‌ها را ملاحظه و مراعات نمایند. بر اساس یافته‌های پژوهش در رابطه با ساحت الزام عملی پیشنهاد می‌شود که اساتید در کلاس درس دانشجویان روابط ملاحظه‌گرانه داشته باشند و تلاش نمایند تا نگرش مثبتی در آن‌ها نسبت به اخلاق اسلامی ایجاد کنند.

ساحت سیرت: منظور از ساحت سیرت عبارت است از خوش سیرت بودن استاد (از قبیل گشاده‌رویی، داشتن صفای طینت، داشتن خلوص نیت، گفتار نیک، روحیه نیکوکاری، محبت و عطف، حیا داشتن، وحدت گفتار و عمل، رفتار انسان منشانه، اخلاص، دل نرمی، مهربانی داشتن، و...) و خوش طینت بودن استاد (دوری از خودخواهی، دوری از غرور، دوری از تزویر و ریا) است. بر اساس یافته‌های پژوهش در رابطه با ساحت سیرت پیشنهاد می‌شود که اساتید با سیرت خوش با دانشجویان رفتار و برخورد داشته باشند. از این‌رو نزد آن‌ها از جذابیت خاصی برخوردار می‌شوند همچنین درس آن‌ها برای دانشجویان جذابیت تری می‌گردد.

ساحت جذب: منظور از آن دوری از رنجاندن (دوری از کدورت با دانشجویان، دوری از رنجاندن دانشجویان، سخن بجا، و...)، ایجاد نگرش مثبت (امید دهی به دانشجویان، افزایش عزت نفس دانشجویان، اعتماد به دانشجویان، اطمینان بخشی به دانشجویان، جلب اعتماد، دوری از بی‌انگیزه کردن دانشجویان، دوری از بدبین کردن دانشجویان تا حد اسلام‌گریزی، و...)، روابط ملاحظه‌گرانه (ارتباط عاطفی مناسب با دانشجویان، مردم‌داری، رفتار ملاحظه‌گرانه در برابر دانشجویان، هم‌دل بودن، غمخوار بودن، و...) بازخوردهای مثبت (ارائه بازخورد اخلاقی به دانشجویان، تشکر و قدردانی، و داشتن روحیه قدرشناسی) است.

بر اساس یافته‌های پژوهش در رابطه با ساحت جذب پیشنهاد می‌شود که اساتید همواره امید دانشجویان را بهبود دهند و ارتباط مراعات آن‌ها را بر حسب مسائل و مشکلات داشته باشند و تلاش نمایند که روحیه آن‌ها ضعیف نشود

ساحت کرامت: منظور از آن در این شامل نکوهش نکردن دانشجو (از قبیل عفت پیشگی و پاک‌دامنی، دوری از آسیب رسانیدن به دانشجویان، دوری از سرزنش کردن دانشجویان، عدم تمسخر دانشجویان، و...)، احترام کردن دانشجو (تکریم دانشجویان، احترام به دانشجویان، حفظ کرامت انسانی دانشجویان، پاسداشت حرمت دانشجویان، و...)، توجه به نظرات دانشجویان (شنیدن صحبت‌های دانشجویان، رعایت ادب در سخن‌گویی، رسیدگی به مشکلات دانشجویان) است.

بر اساس یافته‌های پژوهش در رابطه با ساحت کرامت پیشنهاد می‌شود، اساتید به کرامت دانشجویان توجه داشته باشند و از رفتارهایی که به کرامت دانشجویان آسیب می‌زند، دوری کنند. ساحت دین: منظور از آن ادای حق خداوند (در نظر گرفتن رضایت الهی، تشویق دانشجویان به دین‌داری، تبیین آیات الهی در رابطه با موضوعات مورد تدریس)، ادای حق خلق (ادای حق دانشجویان، مسئولیت‌پذیری، حق‌مداری، جبران وظایف محوله تأخیر شده برای خلق دانشجویان، پاسخگویی به نیازهای روز، آگاه ساختن دانشجو نسبت به دشواری‌های پیش رو)، و ادای حق علم (ادای حق محتوای درس، ترویج علم و نويسندگی، انصاف علمی، عدم سرقت محتوایی، احساس تکلیف استاد در مقابل افراد جویای علم) است.

بر اساس یافته‌های پژوهش در رابطه با ساحت کرامت پیشنهاد می‌شود، اساتید سعی کنند که همواره دین خود را به دانشجویان و برنامه درسی آن‌ها ادا نمایند. از این‌رو از حق‌کشی و یا از بین بردن حق دانشجویان که بر گردن استاد است، دوری ورزند.

ساحت عاملیت: آن شامل عامل به اخلاق اسلامی (انطباق دهی رفتار دانشجویان با معیارهای اخلاق اسلامی، تقوای الهی، یادآوری رحمت الهی برای دانشجویان، تقویت فضائل اخلاقی، دوری از رذائل اخلاقی، فداکاری، میانه‌روی، تعهد، و ...)، عامل به نظم اخلاق نظم دهی (نظم دهی کلاس، تعهد حرفه‌ای، امر به معروف و نهی از منکر، قاطعیت، وقت‌شناسی، قانون‌مداری، موقعیت‌شناسی)، عامل به کمال رسانیدن (کمال روح انسانی، تعالی فکری و اندیشه‌ای، تدبر و تفکر، موعظه، درایت فکر، ولایت‌مداری، اصلاح نفس، تبلیغ عقاید مذهبی و اخلاقی، اندیشه ورزی، ارشاد دانشجویان، و عامل به علم مستدل (عامل بودن به علم، شجاعت و جرئت علمی، جامعیت فکری، مستدل نوشتن، با دلیل و برهان صحبت کردن با دانشجویان، دانایی و آگاهی، انعطاف‌پذیری شناختی، امانت‌داری، و...) است.

بر اساس یافته‌های پژوهش در رابطه با ساحت عاملیت پیشنهاد می‌شود، اساتید بستر برای به کمال رسانیدن دانشجویان با درایت فکر و اندیشه ورزی و البته ارشاد دانشجویان فراهم سازند. توجه به ابعاد حکمرانی اخلاقی در کلاس درس از جانب اساتید منجر به بهبود بینش و نگرش رفتار اخلاقی دانشجویان می‌شود به گونه‌ای که هم‌زمان با علم‌آموزی، اخلاق را سرلوحه خویش قرار می‌دهند و در چنین حالتی است که تعلیم اساتید به دانشجویان مبتنی بر اصل ملاحظات اخلاقی بسیار اثربخش می‌شود و تحول ذهنی دانشجویان در مسیر حرکت به سمت رفتارهای انسان‌منشانه و خدمات‌مدارانه صورت می‌پذیرد و از این‌رو تخصص با تعهد همراه می‌گردد که برای جامعه منشأ خیر و برکت است.

منابع

- قرآن
- سوره‌های اسراء، آیه ۷۰؛ بقره، آیه ۱۵۱؛ زمر، آیه ۹؛ صف، آیه ۲ و ۳؛ طه، آیه ۴۴؛ لقمان، آیه ۱۸؛ مریم، آیه ۹۶؛ نحل، آیه ۴۳؛ هود، آیه ۸۸ و ۲۵
- ابراهیمی شاه آبادی، مهدیه؛ منوچهری نژاد، محسن (۱۴۰۰). «راهکارهای جلوگیری از اسلام‌گریزی دانش‌آموزان در مدارس مطالعه موردی مدرسه حاج محمد رضا حسنی کبوتر خان»، نهمین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی، آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی ایران، تهران،
- اصغری زانی، علیرضا؛ اسدی متصرعی، مهدی؛ حسامی، علیرضا (۱۴۰۰). «تأثیر اخلاق فردی معلمان بر یادگیری دانش‌آموزان با تکیه بر احادیث و نظریات اندیشمندان»، چهارمین کنفرانس بین‌المللی علوم تربیتی، روانشناسی، مشاوره، آموزش و پژوهش، تهران،
- المعجم الأوسط: ج ۲ ص ۱۹۷ ح ۱۷۰۳
- ایروانی، جواد؛ عمادی، علی (۱۳۹۲). «واکاوی چارچوب و شاخصه‌های اعتماد به نفس در پرتو آموزه‌های قرآنی»، دو فصلنامه علمی-پژوهشی آموزه‌های قرآنی، شماره ۸، پاییز و زمستان، صص ۵۰-۲۵.
- ایموری، سمیه؛ خرامین، شیرعلی (۱۴۰۰). «تأثیر امید درمانی بر افزایش عزت نفس و کاهش افسردگی در بین نوجوانان و جوانان شهر یاسوج»، نهمین همایش ملی علمی پژوهشی روانشناسی و علوم تربیتی، شیروان.
- بیابانی نوجو کامبری، شهلا (۱۳۹۹). «شاخصه‌های مدیریت از منظر اسلام»، پنجمین کنفرانس ملی نقش مدیریت در چشم‌انداز ۱۴۰۴، رشت،
- پارسامهر، مسعود (۱۴۰۰). «آسیب‌شناسی اخلاقی کارگزاران حکومت دینی در نهج البلاغه»، اولین همایش ملی علوم انسانی در حکمت معاصر با محوریت علامه طباطبایی، تهران
- پارسایی، حسین؛ محمدزاده، زهرا (۱۴۰۰). «بررسی مفاهیم اخلاق سیاسی در مثنوی مولوی»، ششمین کنفرانس بین‌المللی مطالعات میان رشته علوم انسانی و اسلامی ایران، تهران.
- پورعلی، نسرین؛ اکبرپور زنگلابی، محمدباقر (۱۳۹۹). «بررسی ویژگی‌های معلم اثربخش در نظام آموزه‌های اسلامی»، دومین کنفرانس بین‌المللی علوم تربیتی، روانشناسی، مشاوره، آموزش و پژوهش، تهران،
- ترک زاده، جعفر؛ امیری طیبی، مسلم؛ محمدی، قدرت‌الله (۱۳۹۶). «تدوین الگوی مدیریت جهادی مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی)»، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، دوره ۲۰، شماره ۷۵، مرداد، صص ۳۰-۵.
- جمشیدی کوهساری، محسن (۱۳۹۶). «مؤلفه‌های اخلاقی استاد زبان فارسی به غیرفارسی زبانان»، دو فصلنامه مطالعات آموزش زبان فارسی، دوره: ۳، شماره: ۴

۴۷۰ ♦ شناسایی ساحت‌های حکمرانی اخلاقی اساتید ...

- حاجیلوئی محب، محمدمهدی و کیانی، خدیجه (۱۳۹۹). «ویژگی‌های اخلاقی مؤثر بر تنظیم روابط انسان‌ها در نهج‌البلاغه»، سومین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی، مشاوره، تعلیم و تربیت، مشهد
- حسن بن شعبه، حرّانی (۱۳۸۰). تحف العقول، ص ۲۹۷، ح ۱۳۸۰۲.
- حسین بر، رضا؛ عبدالله زهی، عبدالقیوم (۱۳۹۹). «بررسی تطبیقی آرای تربیتی ابن سینا و کلبرگ»، هشتمین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی، مشاوره و علوم تربیتی
- حقی، مریم (۱۴۰۰). «تواضع و عذرخواهی در متون منشور عرفانی»، فصلنامه علمی-پژوهشی نثرپژوهی ادب فارسی، دوره ۲۴، شماره ۴۹، بهار و تابستان، صص ۴۴۳-۲۱.
- حیدری، سجاد؛ فدوی، طیبه (۱۴۰۰). «بررسی مضامین اخلاقی در غزلیات نظیری نیشابوری»، ششمین کنگره ملی فرهنگ و ادبیات فارسی، همدان.
- درویش، زهرا (۱۳۹۹). «مهارت‌های ارتباط مؤثر از منظر قرآن و روایات»، نخستین کنفرانس بین‌المللی قرآن و سلامت اجتماعی، اصفهان،
- رویوند، سناز؛ حاجی انزهایی، زهرا؛ نیک آیین، زینت (۱۴۰۰). «گروه مدیریت ورزشی»، دانشگاه آزاد تهران مرکزی، تهران، ایران
- سیدباقری، کاظم (۱۳۹۵). «کارکردهای عدالت در حکمرانی اخلاقی از منظر اندیشه سیاسی اسلام»، علوم سیاسی (باقرالعلوم) سال نوزدهم زمستان، شماره ۷۶، صص ۱۷۰-۱۵۱
- شاه محمدی فاطمه، علیان‌سب، سید ضیا الدین (۱۳۹۵). «اخلاق حرفه‌ای پژوهی، مطالعه موردی سیره علمی علامه طباطبایی (ره)»، دو فصلنامه اندیشه علامه طباطبائی، دوره: ۳، شماره: ۵
- شاهرودی، محمدرضا؛ نورانی نگار، مرضیه (۱۳۹۴). «آداب شاگردی و استادی در بازخوانی آیات مرتبط با موسی (ع) و خضر (ع)»، صص ۸۷-۶۵.
- شریعتمداری، علی (۱۳۹۸). «تعلیم و تربیت اسلامی»، شرکت چاپ و نشر بین‌الملل
- صادقی، میثم؛ حسن پور، حسین (۱۳۹۹). «اعتباریابی آزمون تفکر راهبردی مدیران بر اساس مؤلفه‌های جامعیت فکری»، تواضع فکری و انعطاف‌پذیری شناختی»، فصلنامه علمی-پژوهشی تازه‌های علوم شناختی، دوره ۲۲، شماره ۲، تابستان، صص ۳۲-۲۳.
- طالب نژاد، سیدرمضان (۱۴۰۰). «تجلی انسان دوستی در کلام شیخ اجل سعدی شیرازی»، هفتمین همایش ملی پژوهش‌های نوین در حوزه زبان و ادبیات ایران، تهران
- عبدالواحد بن محمد، تمیمی آمدی (۱۳۸۰). «غررالحکم و دررالکلم»، قم، انتشارات دفتر تبلیغات حوزه علمیه قم، ۱۴۰۹ق، ح ۱۳۸۰۴.

فرهاد شفیع پور مطلق، محمد مهدی کاشانی ❖ ۴۷۱

- علم الهدی، جمیله؛ رضایی دیگه سرابی، محبوبه؛ یاری، باباک (۱۳۹۶). «تأثیر مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان بر تربیت دینی دانش آموزان دختر دوره متوسطه»، فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهش‌های کیفی در برنامه درسی، سال دوم، شماره ۷، تابستان، صص ۹۰-۱۲۱.
- علی بابایی، احمد (بی تا). برگزیده تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، بی تا، ج ۲، ص ۳۲۳
- عزیزاده شونقاری، امیرمحمد و علیلو، مهران (۱۴۰۰). «جایگاه اخلاق اسلامی در تربیت دانش آموزان»، اولین کنفرانس بین‌المللی علوم تربیتی، روانشناسی، علوم ورزشی و تربیت بدنی، ساری
غرر الحکم: ۳۱۶۴
- غزالی، ابو حامد محمد (۱۴۰۱). «احیاء علوم الدین»، بیروت، دارالکتب العلمیه،
- قاسمی، نرگس (۱۴۰۰). «رهبری متواضع در سازمان، ابعاد، دیدگاه‌ها و عوامل اثرگذار»، هفتمین کنفرانس ملی مطالعات مدیریت در علوم انسانی، تهران
- قرائتی، محسن (۱۳۸۳). «تفسیر نور»، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، بهار، ج ۵، ص ۲۷۸.
- قدرتی محمد (۱۳۹۶). «تبیین تعلیم و تربیت در اسلام با رویکرد اخلاقی»، دومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در آموزش و پژوهش
- قربانخانی، امید؛ رفعت، محسن؛ طیب حسینی، سید محمود (۱۳۹۹). «اراهکارهای پیشی درمان تفاخر در تربیت قرآنی با تأکید بر آرای تفسیری علامه طباطبائی»، فصلنامه مطالعات فقه تربیتی، دوره ۷، شماره ۱۳، (پیاپی ۱۳)، شهرپور، صص ۱۷۸-۱۵۳.
- قربانی زاده، وجه الله؛ شریعتی، مسعود؛ رضایی منش، بهروز؛ خسروپناهی دزفولی، عبدالحسین (۱۳۹۹). «حکمرانی اخلاقی بر اساس نوع شناسی طبقه نظامیان از دیدگاه نهج البلاغه»، فصلنامه علمی پژوهش‌های مدیریت نظامی، سال پانزدهم، شماره چهارم، زمستان، صص ۶۶۶-۶۴۳.
- کاظم خانی، حبیب‌الله (۱۴۰۰). «ویژگی‌های شناختی و رفتاری مؤثر بر عملکرد اساتید گروه معارف اسلامی»، فصلنامه مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، دوره ۲۵، شماره ۸۹، صص ۱۰۹۴-۱۰۷۷
- کرمی، مرتضی؛ فرح‌بخش، کیومرث؛ عباس پور، عباس؛ رضایت، غلامحسین (۱۳۹۵). «کاوشی در عوامل اصلی تربیت اخلاقی: شناسایی ویژگی‌های اخلاقی الگو مبتنی بر بافت‌شناسی عمل تربیت (مطالعه موردی بافت استادان، مربیان و مدیران آموزشی یک دانشگاه سازمانی)»، پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی سال بیست و چهارم دوره جدید، شماره ۳۰، بهار، صص ۱۳۸-۱۱۳.
- کرمی، مرتضی؛ فرح‌بخش کیومرث؛ عباس پور، عباس؛ رضایت، غلامحسین (۱۳۹۵). «کاوشی در عوامل اصلی تربیت اخلاقی: شناسایی ویژگی‌های اخلاقی الگو مبتنی بر بافت‌شناسی عمل تربیت (مطالعه موردی بافت

۴۷۲ ♦ شناسایی ساحت‌های حکمرانی اخلاقی اساتید ...

استادان، مربیان و مدیران آموزشی یک دانشگاه سازمانی»، پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی سال بیست و چهارم دوره جدید بهار، شماره ۳۰، صص ۱۳۸-۱۱۳.

- کنز العمال، ج ۶، ص ۲۰، ح ۱۴۶۵۴
- فخارزاده، فاطمه و داوری، صفورا (۱۴۰۰). «روایت خطرات یک معلم تأثیرگذار از دوران معلمی با تأکید بر اخلاق حرفه‌ای»، همایش ملی پژوهش‌های حرفه‌ای در روانشناسی و مشاوره با رویکرد از نگاه معلم، میناب، فرمهبنی فراهانی، محسن؛ میرزاحمدی، محمدحسن؛ امیرسالاری، علی (۱۳۸۸). «بررسی تربیت اخلاقی از منظر امام صادق (ع) (مبانی، اصول، روش‌های تربیتی)»، فصلنامه علمی-پژوهشی دانشور رفتار، دوره ۱۶، شماره ۳۹، صص ۷۹-۵۶.
- قراملکی، افرامرز حد (۱۳۸۷). «درآمدی بر اخلاق حرفه‌ای»، تهران: انتشارات نشر سرآمد
- مجلسی، محمد باقر (۱۳۸۱). «بحار الانوار»، بیروت، مؤسسه الوفا، ۱۴۰۴ق، ۱۲/۶۷/۲، ح ۱۳۸۱۲.
- محمدی ری شهری محمد (۱۳۸۴). «میزان الحکمه»، مترجم: حمیدرضا شیخی، قم، دارالحدیث، چاپ پنجم، ۱۳۸۴، ج ۸، ص ۳۹۵۴، ح ۱۳۷۹۲.
- مریخی، ناهید؛ شفیع پور مطلق، فرهاد (۱۳۹۸). «رابطه بین سعه صدر و تواضع آموزشی با عدالت آموزشی (مورد مطالعه؛ دانشجویان دانشگاه آزاد محلات)»، دو فصلنامه علمی-پژوهشی مدیریت اسلامی، سال هشتم، شماره ۱ (پیاپی ۱۷)، بهار و تابستان، صص ۱۶۲-۱۵۰.
- مستدرک الوسائل، ج ۱۲، ص ۲۰۲
- مطهری، مرتضی (۱۳۶۹). «جاذبه و دافعه علی (ع)»، ناشر: انتشارات صدرا
- ملکی، حسن (۱۳۸۹). «برنامه‌ریزی درسی (راهنمای عمل)» ویراست دوم، مؤسسه انتشارات پیام اندیشه، مشهد.
- مهرمحمدی، محمود (۱۳۸۷). «برنامه درسی پنهان در برنامه درسی: نظرگاه‌ها، رویکردها و چشم‌اندازها». ویراست دوم، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها.
- نادری، نادر؛ قربانی زاده، وجه‌الله؛ امینی، محمد (۱۳۹۹). «مؤلفه‌های اخلاقی-اسلامی برای گذار به دانشگاه نسل سوم تحلیل محتوای بیانات رهبر انقلاب»، فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، دوره ۲۴، شماره ۱ (پیاپی ۸۲)، بهار، صص ۷۰-۴۷.
- نجفی، محمد؛ نصرتی هشی، کمال؛ حاتمی، مصطفی؛ متقی، زهره (۱۳۹۴). «تأثیر سیرت نیکوی استادان و مؤلفه‌های آن بر انگیزش تحصیلی دانشجویان دانشگاه اصفهان»، دو فصلنامه علمی-پژوهشی رویکردهای نوین آموزشی، بهار و تابستان، دوره ۱۰، شماره ۱ (پیاپی ۲۱)، صص ۲۲-۱.
- نجفی، طیبه (۱۳۹۸). «تکریم دانشجو از منظر اسلام»، ویژه‌نامه علوم انسانی سلامت ۱۳۹۸، دوره ۲۸، شماره ۱، صص ۶۷-۷۶

فرهاد شفیع پور مطلق، محمدمهدی کاشانی ❖ ۴۷۳

- نهج البلاغه: خطبة ۱۷۶ و الحكمة ۱۴۷
- ویسه، صید مهدی؛ تابان، محمد؛ علی کریمی، سجاد (۱۳۹۷). «طراحی الگوی رهبری خدمتگزار با رویکرد اسلامی در آموزش عالی (مورد مطالعه: دانشگاه ایلام)»، دو فصلنامه علمی-پژوهشی مدیریت اسلامی، دوره ۷، شماره ۱، بهار و تابستان، صص ۲۷-۴۸.
- چتروز، فرزاد؛ تقوی، فرزاد؛ جمالیان زاده، سیدبرزو (۱۴۰۰). «بررسی مدیریت در نظام آموزش و پرورش ایران»، همایش ملی پژوهش‌های حرفه‌ای در روانشناسی و مشاوره با رویکرد از نگاه معلم، میناب، میر، کیوان؛ قدوسی نیا، مرتضی؛ میرشاهی، مهدی (۱۴۰۰). «اصول اخلاق اسلامی معلم در ارتباط با دانش‌آموزان»، دوازدهمین کنفرانس ملی روانشناسی، علوم تربیتی اجتماعی، بابل
- میرغفوریان، فاضله؛ تاج‌آبادی، عفت؛ بیات، معصومه (۱۴۰۰). «مؤلفه‌های شخصیتی و رفتاری مربیان تربیتی از منظر نهج البلاغه»، فصلنامه علمی تحقیقات کاربردی در حوزه قرآن و حدیث، دوره ۱، شماره ۲ (شماره پیاپی ۲)، صص ۸۴-۱۰۵.
- هادی پور، سیده طاهره (۱۴۰۰). «چگونگی تأثیر رویکرد اسلامی در مدیریت آموزشی»، اولین کنفرانس ملی مدیریت، اقتصاد و علوم اسلامی، تهران،
- نیستانی، محمدرضا؛ نصرتی هشی، کمال، متقی، زهره؛ طیبی، فاطمه سادات (۱۳۹۴). «بررسی ارتباط بین سیرت اساتید با آموزش مبتنی بر دیالوگ (مطالعه مورد: دانشگاه اصفهان)»، فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهش‌های آموزش و یادگیری (دانشور رفتار)، دوره ۲۲ (دوره جدید)، شماره ۷، پاییز و زمستان، صص ۱۶-۱.
- نوروزی، محمد و جهانی جوانمردی، فاطمه (۱۳۹۹). «تبیین وجوه سیره ارتباطی امام رضا (ع) در مواجهه با اقشار مختلف جامعه عصر خود»، اولین کنفرانس ملی امام رضا علیه السلام و علوم روز، مشهد.
- Emmerich, N. (2013). Between the accountable and the auditable: Ethics and ethical governance in the social sciences.
- Gollagari, R. Beyene, B. B. & Mishra, S. S. (2022). Ethical Leadership and Students' Satisfaction in Public Universities of Ethiopia: Mediating Role of Perceived Good Governance. International Journal of Public Administration, 1-13.
- Karpoff, J. M. (2021). On a stakeholder model of corporate governance. Financial Management, 50(2), 321-343.
- Lawn, M. & Lingard, B. (2002). Constructing a European policy space in educational governance: The role of transnational policy actors. European Educational Research Journal, 1(2), 290-307.
- Rivas, A. & Sanchez, B. (2022). Race to the classroom: the governance turn in Latin American education. The emerging era of accountability, control and prescribed curriculum. Compare: A Journal of Comparative and International Education, 52(2), 250-268.

- Redish, E.F. (2009); The Hidden Curriculum: What do We Really Want our Students to Learn? Available at: <http://www.sociologyindex.com>.
- Rust, R. T. & Huang, M. H. (2021). Moral, ethical, and governance implications. In *The Feeling Economy* (pp. 129-138). Palgrave Macmillan, Cham.
- Skelton, A. (2005); Studying Hidden Curriculum: Developing a Perspective in The Postmodern Insights; Curriculum Studies.
- Quran: Isra, verse 70; Baqarah, verse 151; Zammer, verse 9; Saf, verses 2 and 3; Taha, verse 44; Luqman, verse 18; Maryam, verse 96; Nahl, verse 43; Hood, verse 88, and 25
- Abdul Wahid bin Mohammad, Tamimi Amadi (2001). "Gharal al-Hukm and Dar al-Kalam", Qom, Publications of the Promotion Office of Qom Seminary, 1409 AH, 13804 H.
- Alam Al-Hadi, Jamila; Rezaei Dige Sarabi, Mahbube; Yari, Babak (2016). "Effects of hidden curriculum components on the religious education of secondary school girl students", scientific-research quarterly of qualitative studies in the curriculum, second year, number 7, summer, pp. 90-121
- Ali Babaei, Ahmed (Beta). Selected interpretation of the sample, Tehran, Dar al-Kitab al-Islamiya, B. Ta. vol. 2, p. 323
- Alizadeh Shoungari, Amir Mohammad and Alilou, Mehran (2021). "The place of Islamic ethics in the education of students", the first international conference of educational sciences, psychology, sports sciences and physical education, Sari Gharar al-Hakam: 3164
- Biabani Nojokambri, Shahn (2019). "Indices of management from the perspective of Islam", the fifth national conference on the role of management in the perspective of 1404, Rasht.
- Asghari Rozani, Alireza; Asadi Mutaraei, Mehdi; Hosami, Alireza (2021). "Effect of individual ethics of teachers on students' learning by relying on hadiths and theories of thinkers", 4th International Conference on Educational Sciences, Psychology, Counseling, Education and Research, Tehran,
- Al-Mu'jam Al-Awsat: Vol. 2, p. 197, 1703 AH
- Darvish, Zahra (2019). "Effective communication skills from the perspective of Quran and hadiths", the first international conference on Quran and social health, Isfahan,
- Ebrahimi Shahabadi, Mahdia; Manochehrnejad, Mohsen (2021). "Methods to prevent students' Islamophobia in case study schools of Haj Mohammad Reza Hosni Kaboter Khan School", 9th Scientific Research Conference of Educational Sciences and Psychology, Social and Cultural Damages of Iran, Tehran.
- Emory, Samia; Khoramin, Shir Ali (2021). "The effect of hope therapy on increasing self-esteem and reducing depression among adolescents and young people of Yasuj city", 9th National Scientific Research Conference on Psychology and Educational Sciences, Shirvan.
- Ghazali, Abu Hamid Muhammad (2022). "Revival of Ulum al-Din", Beirut, Dar al-Kitab al-Ulamiya.

- Ghasemi, Narges (2021). "Humble leadership in organization, dimensions, viewpoints and influencing factors", 7th National Conference on Management Studies in Humanities, Tehran
- Ghorbankhani, hope; Rifat, Mohsen; Tayeb Hosseini, Seyyed Mahmoud (2019). "Insightful methods of treating pride in Quranic education with an emphasis on the exegetical opinions of Allameh Tabatabai", Quarterly Journal of Educational Jurisprudence, Volume 7, Number 13, (13 consecutive), Shahrivar, pp. 178- 153.
- Ghorbanzadeh, Vajellah; Shariati, Massoud; Rezaei Menesh, Behrooz; Khosropanahi Dezfouli, Abdul Hossein (2019). "Ethical governance based on typology"
- Gudari Mohammad (2016). "Explanation of Education and Training in Islam, Moral Work", Second National Conference on New Approaches in Education and Research
- Hajiloi Mohib, Mohammad Mahdi and Kayani, Khadija (2019). "Ethical characteristics affecting the regulation of human relationships in Nahj al-Balaghe", the third international conference on psychology, counseling, education and training, Mashhad.
- Hassan bin Shuba, Harrani (2001). Tohf al-Aqool, p. 297, 13802.
- Hossein Bar, Reza; Abdullah Zahi, Abdul Qayyum (2019). "Comparative study of educational opinions of Avicenna and Kohlberg", 8th International Conference on Psychology, Counseling and Educational Sciences.
- Haghi, Maryam (2021). "Humility and Apology in Mystical Prose Texts", Persian Literary Prose Research Quarterly, Volume 24, Number 49, Spring and Summer, pp. 21-443.
- Heydari, Sajjad; Fadavi, Taybeh (2021). "Evaluation of moral themes in Naziri Neishabouri's sonnets", 6th National Congress of Persian Culture and Literature, Hamedan.
- Irvani, Javad; Emadi, Ali (2013). "Analysis of the framework and indicators of self-confidence in the light of Quranic teachings", two scientific-research quarterly magazines of Quranic teachings, number 8, autumn and winter, pp. 25-50.
- Jamshidi Kohsari, Mohsen (2016). "Ethical components of the Persian language teacher to non-Persian speakers", two-quarterly Journal of Persian Language Education Studies, Volume: 3, Number: 4
- Parsamehr, Massoud (2021). "Ethical Pathology of Religious Rulers in Nahj al-Balagheh", the first national humanities conference in contemporary wisdom centered on Allameh Tabatabai, Tehran.
- Parsai, Hossein; Mohammadzadeh, Zahra (2021). "Examination of the concepts of political ethics in Maulavi's Masnavi", the 6th International Conference on Interdisciplinary Studies in Humanities and Islamic Sciences of Iran, Tehran.
- Pourali, Na sreen; Akbarpour Zangalani, Mohammad Baqer (2019). "Investigating the characteristics of an effective teacher in the Islamic teaching system", the second international conference on educational sciences, psychology, counseling, education and research, Tehran,
- Qaraeti, Mohsen (2013). "Tafseer Noor", Cultural Center of Lessons from the Qur'an, Bahar, Vol. 5, p. 278.
- Roytund, Sanaz; Haji Enzahi, Zahra; Nik Ayin, Zenet (2021). "Sports Management Department", Central Tehran Azad University, Tehran, Iran

- Sadeghi, Maysam; Hasanpour, Hossein (2019). "Validation of managers' strategic thinking test based on the components of intellectual comprehensiveness", intellectual humility and cognitive flexibility", Scientific-Research Quarterly Journal of New Cognitive Sciences, Volume 22, Number 2, Summer, pp. 23-32.
- Seyyed Bagheri, Kazem (2015). "Functions of justice in moral governance from the perspective of Islamic political thought", Political Science (Baghral Uloom), 19th year of Winter, No. 76, pp. 151-170
- Shah Mohammadi Fatemeh, Aliansab, Seyyed Ziauddin (2015). "Ethics of professional research, a case study of the scientific life of Allameh Tabatabai (r.a.)", Two Quarterly Journal of Allameh Tabatabai's Thought, Volume: 3, Number: 5
- Shahroudi, Mohammad Reza; Noorani Nagar, Marzieh (2014). "Etiquette of disciple and teacher in reciting the verses related to Moses (pbuh) and Khidr (pbuh)", pp. 65-87
- Shariatmadari, Ali (2018). "Islamic Education and Training", International Publishing Company
- Talenejad, Seydar Mazan (2021). "Manifestation of philanthropy in the words of Sheikh Ajl Saadi Shirazi", the 7th National Conference of Modern Researches in the Field of Iranian Language and Literature, Tehran.
- Turkzadeh, Jafar; Amiri Tayibi, Muslim; Mohammadi, Qadratullah (2016). "Compilation of Jihadi management model based on the statements of the Supreme Leader (Dam Zala Al-Aali)", Basij Strategic Studies Quarterly, Volume 20, Number 75, August, pp. 5-30.